

Ερωτήσεις για τη γενική συνολική θεώρηση

(*Ἠθικῶν Νικομαχείων - Πολιτικῶν*)

1. Να συγκρίνετε τις θέσεις του Αριστοτέλη για τη δικαιοσύνη όπως παρουσιάζονται στις ενότητες των *Ἠθικῶν Νικομαχείων* και των *Πολιτικῶν*¹ που διδαχτήκατε με την έννοια της δικαιοσύνης στην πλατωνική *Πολιτεία*². Στη σύγκρισή σας αυτή να λάβετε υπόψη σας και όσα υποστηρίζει ο Αριστοτέλης στο παρακάτω χωρίο: *αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μὲν ἐστὶν τελεία ... κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἢ δικαιοσύνη* (HN 1129 b 31- 34) και ο ποιητής Θεόγνις από τα Μέγαρα (560-500 π.Χ.) σ' ένα ποίημά του: *ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετὴ ᾽στιν*.
2. Ένας από τους σύγχρονους μελετητές του Αριστοτέλη έχει γράψει ότι η πολιτική φιλοσοφία του, που παρουσιάζεται διεξοδικά στα *Πολιτικά*, «δεν είναι παρά το δεύτερο κεφάλαιο της περί τα ανθρώπεια φιλοσοφίας του· το πρώτο είναι η ηθική φιλοσοφία του, δηλ. τα *Ἠθικὰ Νικομάχεια* και ότι η λεγόμενη ηθική αρετή είναι στην πραγματικότητα, με την ευρύτερη έννοια, πολιτική αρετή³. Να στηρίξετε αυτή την άποψη με τη βοήθεια των θέσεων του Αριστοτέλη, όπως παρουσιάζονται στο κείμενο που διδαχτήκατε από τα *Ἠθικὰ Νικομάχεια* και τα *Πολιτικά*.
3. Ο Κρέοντας όταν παρουσιάζει τις προγραμματικές του δηλώσεις στον λεγόμενο «λόγο του θρόνου» (Σοφοκλή *Ἄντιγόνη*, στ. 162-210) σαν νέος βασιλιάς που συγκεντρώνει στα χέρια του και τη νομοθετική εξουσία αναφέρει μεταξύ άλλων:
τοιοῖσδ' ἐγὼ νόμοισι τήνδ' αὔξω πόλιν (στ. 191).
Σε ένα άλλο έργο του Σοφοκλή, ο ίδιος ο Κρέοντας, όταν φέρεται βίαια στον τυφλό γέροντα Οιδίποδα και αρπάζει τις δύο του θυγατέρες για να τον εκβιάσει να τον ακολουθήσει στη Θήβα, δέχεται την επίθεση του Θησέα, βασιλιά της Αθήνας, που τον κατηγορεί για έλλειψη αρετής ως εξής: *Καίτοι σε Θῆβαί γ' οὐκ ἐπαίδευσαν κακόν*

¹ Κυρίως στις ενότητες 3, 4 και 14.

² Στο μύθο του Γύγη και του Ηρόδ. Βλ. και εισαγωγή σχολικού βιβλίου, σσ. 100-102.

³ Δ. Λυπουρλής (1996), σ. 124.

*οὐ γὰρ φιλοῦσιν ἄνδρας ἐκδίκους τρέφειν,
οὐδ' ἂν σ' ἐπαινέσειαν, εἰ πυθοίαιτο
συλῶντα τὰμὰ καὶ τὰ τῶν θεῶν, βία
ἄγοντα φωτῶν ἀθλίων ἰκτῆρια (Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ, στ. 919-923).*

«Αν και η Θήβα κακό δε θα σ'ανάθρεψε, γιατί
δεν αγαπά να θρέφει άδικους άντρες,
ούτε θα σε παινούσε αν ήθε μάθει
πως ληστεύεις εμένα και τα θεία,
όταν άθλιους αρπάζ με βία ικέτες». (Μετάφραση: Ι.Ν.Γρυπάρης)

Τι συμπεραίνετε σχετικά με τις απόψεις του Σοφοκλή για τον παιδευτικό ρόλο του νόμου και του κράτους, ώστε να γίνουν οι πολίτες ενάρετοι; Να συγκρίνετε αυτές τις απόψεις με τις θέσεις του Αριστοτέλη για το νόμο και το νομοθέτη, όπως τις είδατε στα *Ἠθικὰ Νικομάχεια* και τα *Πολιτικά*.

4. Για τον Αριστοτέλη, όπως για τους αρχαίους Έλληνες γενικά, η πολιτική είναι αδιάσπαστα συνδεδεμένη με την ηθική. Στην εποχή μας όμως θεωρείται ότι η πολιτική δεν έχει σχέση με την ηθική ούτε ως προς το σκοπό ούτε ως προς τα μέσα ή τις προϋποθέσεις. Ποια είναι η δική σας άποψη γι'αυτό; Στην απάντησή σας να σκεφθείτε π.χ. πώς δικαιολογούν οι πολιτικοί σημαντικές αποφάσεις, όπως είναι ένας πόλεμος. Μπορείτε να αντλήσετε παραδείγματα από τη σύγχρονη (διεθνή) πολιτική ζωή ή από την πρόσφατη (παγκόσμια) ιστορία.
5. Το *ἀνὰ λόγον συνορᾶν* (= η αναλογία) και η χρήση του παραδείγματος συναντάται παντού στα έργα του Αριστοτέλη. Να εντοπίσετε την εφαρμογή αυτών των μεθόδων σε συγκεκριμένα χωρία των κειμένων του Αριστοτέλη που διδαχτήκατε.
6. «Αν επιχειρηματολογείς σύμφωνα με τους κανόνες της λογικής και παράλληλα επικαλείσαι γνωστά σε όλους δεδομένα της εμπειρίας, πείθεις ευκολότερα τους ανθρώπους γιατί ο καθένας έχει να συνεισφέρει κάτι δικό του στην αλήθεια» (*Ἠθικὰ Εὐδήμεια* I 6, 1216 b 26-33). Στα κείμενα που διδαχτήκατε ο Αριστοτέλης ακολουθεί αυτή την αρχή; Να στηρίξετε την απάντησή σας με χωρία των κειμένων.

7. Στα καλύτερα έργα του ο Αριστοτέλης γράφει έναν σαφή επιστημονικό πεζό λόγο, που τον χαρακτηρίζει η λιτή αντικειμενικότητα, η σφιχτοδεμένη συντομία και η ακριβολογία της έκφρασης. Την ορολογία του δανείζεται σε μεγάλο μέρος της από τον καθημερινό λόγο και δεν διστάζει να πλάσει νέους όρους όταν αυτοί λείπουν. Να επισημάνετε τα στοιχεία αυτά στα κείμενα που διδαχτήκατε και να τα εντάξετε σε ένα δοκίμιο, όπου θα αναλύετε το ύφος του φιλοσόφου εκφράζοντας τις προσωπικές σας απόψεις.
8. Στην εισαγωγή του βιβλίου σας (σ. 140) η ψυχοσύνθεση του Αριστοτέλη χαρακτηρίζεται ως «θετική» και «επιστημονική», ενώ του Πλάτωνα ως «ποιητική». Τώρα που ολοκληρώσατε τη μελέτη των κειμένων του Αριστοτέλη από το βιβλίο σας, να εξηγήσετε την άποψη αυτή και να την τεκμηριώσετε με παραδείγματα από τα κείμενα των δύο φιλοσόφων που διδαχτήκατε.